

УЧИТЕЛЮ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «МИСТЕЦТВО»

Ірина СОРОКА,

*методист відділу виховної роботи та позашкільної освіти
Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної
освіти імені К. Д. Ушинського*

НАРОДНА ПІСНЯ ЧЕРНІГІВЩИНИ: ЗВУКИ МИНУЛОГО В СУЧАСНОСТІ

**Українська пісня – це бездонна душа
українського народу, це його слава.**

О. Довженко

На четвертому році повномасштабного вторгнення росії в Україну народна пісня зазнає нового розквіту популярності в країні, що зазнала руйнувань і болю через війну. У контексті московських спроб знищити українську культуру народні пісні стали символом відновлення зв'язку з минулим та зміцнення національної ідентичності.

За радянської влади українські народні пісні вважалися архаїчними залишками селянської культури. Ситуація докорінно змінилася після вторгнення росії 24 лютого 2022 року, коли Москва цілеспрямовано атакувала українську культурну спадщину, бомбардуючи музеї, театри та концертні майданчики. Пісні, що звучали століттями, але довгий час вважалися відсталими, стали джерелом натхнення та національного духу, демонструючи багатство української культурної спадщини. Вони стали важливим маркером національної ідентичності. І вже сьогодні народні пісні звучать на фестивалях просто неба, у модних барах та клубах, альбоми з українськими народними піснями користуються популярністю як в Україні, так і за кордоном.

Українська народна пісня, що пройшла крізь тисячоліття, стала невід'ємною складовою національної культури. Це безцінна класична спадщина, яку необхідно дбайливо зберігати, популяризувати серед молодого покоління та розвивати. Вона відзначається неперевершеною багатогранністю слова, унікальною мелодійністю, душевністю, емоційністю та історичною достовірністю. У цих піснях відображається душа народу, його традиції, звичаї, побут, мудрість, досвід, краса й сила духу, а також історична пам'ять та моральні цінності.

У спадок нам дісталася понад пів мільйона українських народних пісень, із яких опубліковано лише близько десяти відсотків. Жодна інша нація за всю свою історію не має такої кількості пісень, як українці. У фондах ЮНЕСКО зберігається близько 15,5 тисяч українських народних пісень, що підкреслює унікальність і неоціненну цінність цього культурного спадку. Народ-музикант – це українці!

Музично-пісенна спадщина українського народу відзначається високою художністю, глибокою емоційністю та різноманіттям засобів виразності. Вона здатна пробуджувати співпереживання, радість, смуток, гнів і навіть непримиренність. Тому українську народну пісню слід розглядати не лише як джерело емоційного задоволення, а й як потужний засіб естетичного й морального виховання.

Українські народні пісні стали невичерпним джерелом народної педагогіки, що передається з покоління в покоління. Тому вчителям мистецтва варто заохочувати школярів вивчати й цінувати українські народні пісні, адже вони є справжнім джерелом духовного збагачення, культурної спадщини та національної гордості. У народних піснях ми, українці, знаходимо силу, натхнення та спільне почуття ідентичності, що допомагає нам долати виклики сучасності.

Видатні діячі українського народу сприймали народну пісню як важливий засіб виховання підрастаючого покоління. Для них було честю долучитися до народних традицій і внести елементи власної творчості в цей музичний жанр. Григорій Верета, Григорій Верьовка, Климент Квітка, Пилип Козицький, Філарет Колеса, Микола Леонтович, Микола Лисенко, Борис Лятошинський, Петро Сокальський, Яків Степовий, Кирило Стеценко — усі вони працювали над обробками українських народних пісень. Українську народну пісню високо цінували й активно використовували у своїх творах Іван Котляревський, Іван Нечуй-Левицький, Іван Франко, Леся Українка та інші видатні діячі.

Український народ по праву вважається одним із найспівочіших у світі. Микола Гоголь писав: «Покажіть мені народ, у якого було б більше пісень. Наша Україна дзвенить піснями». Наш земляк Олександр Довженко наголошував, що немає митця, який би «не був натхненний її багатючими мелодіями, безмежною широтою і красою її образів, її чарівною силою, що викликає в душі людській найскладніші, найтонші, найглибші асоціації, почуття, думки і прагнення всього, що є кращого в людині, що підносить її до вершин людської гідності, до людяності, до творчості». Українська народна пісня стала лейтмотивом творчості ще одного нашого видатного земляка — Михайла Коцюбинського. Павло Тичина зазначав: «Вчилися ми у Коцюбинського любити і цінувати українську народну пісню, фольклор, думи і мудрість народу».

Процеси розвитку освіти та виховання в Україні відкривають нові горизонти для збагачення національної культури, зокрема українського музичного фольклору як її невід'ємної складової. Народна пісня має велике значення у передачі соціального досвіду та відіграє ключову роль у вихованні, збагачуючи емоційну сферу особистості й стимулюючи творчі здібності учнів. Її вивчення та виконання на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво» сприятиме розвитку уяви дітей, розширюватиме їхню творчу фантазію, формуватиме національну самосвідомість і патріотичні почуття.

Українська народна пісня відіграє ключову роль у формуванні культурної ідентичності українців. Вона відображає унікальну ментальність та багатогранну культурну спадщину українського народу. Фольклорна музика, сюжети пісень, тексти й лексика передають історичні та культурні обставини, зберігаючи згадки про вірування предків. Українська народна пісня тісно пов'язана з обрядами, де кожна мелодія мала свою специфічну функцію.

Доказом невичерпних джерел фольклору є наша Чернігівська область. Чернігівщина є унікальним регіоном, що зберігає багаті фольклорні традиції, попри вплив глобалізації та культурну взаємодію з сусідніми країнами. Її музична спадщина демонструє стабільність та автентичність, зберігаючи константну форму навіть під тиском зовнішніх впливів.

Чернігівщина залишається важливим об'єктом для дослідження та відродження традиційної культури, оскільки тут донині збереглися релікти древніх обрядів, звичаїв і ритуалів.

Наша область є унікальним етнокультурним осередком, де простежується близькість культур східнослов'янських народів. Це сприяє існуванню міжетнічних характеристик, які формують унікальні регіональні культурні та фольклорні традиції. Збережені елементи культури дають змогу досліджувати та відроджувати цей пласт традиційної музичної спадщини, збагачуючи сучасну етнографію та фольклористику.

Дослідження музичної культури Чернігівщини дозволяють виявити її унікальні риси, зумовлені специфікою розвитку регіону. У фольклорі краю виокремлюють два стилістичні пласти. Північні райони характеризуються сильним впливом поліського діалекту, що відображено у вербальних текстах пісень із залученням елементів українських, російських та білоруських місцевих говірок. Ці пісні часто виконуються як колективно, так і соло, причому багатоголосся є поширеною практикою в північному Поліссі. Тут учасники залюбки долучаються до сольного співу, створюючи гармонійне звучання та уважно слідкуючи за текстуальним і мелодійним виконанням. Водночас у південних районах Чернігівщини помітний вплив пісенного стилю центральної України, зокрема Полтавщини та Київщини. Для цих територій характерними є сольне виконання пісень.

Через значні локальні відмінності навіть у межах одного жанру не можна говорити про єдину систему музично-пісенних стилів у регіоні. Ця різноманітність пов'язана з історично сформованими культурно-етнічними осередками, які не завжди відповідають сучасним адміністративним кордонам. Фольклорно-етнографічні ознаки Чернігівщини зберігаються не лише в текстах пісень, але й у музичній мові, манері виконання та артикуляції. Це підкреслює значення регіону як важливого культурного осередку, що забезпечує спадковість та багатство традиційної музичної культури краю.

С. Пономаревський вдало акцентує на відмінностях між позаобрядовим та обрядовим виконавством фольклору, які поділяються на сольний і колективний спів. У обрядовому репертуарі зазвичай переважає сольний спів, тоді як колективне виконання здебільшого полягає в підхопленні рефрену або повторенні окремих частин тексту. Зростання частоти сольного виконання пояснюється втратою постійної практики співу в умовах сучасного соціокультурного середовища.

Завдяки пам'яті та майстерності талановитих народних співаків Чернігівщини до наших днів збереглися важливі жанри фольклору: цикли календарно-обрядових і родинно-обрядових пісень, а також класичні зразки необрядової лірики з її багатим тематичним спектром і різноманітними жанровими формами. Ці твори, шліфовані часом і традиціями, переданими з покоління в покоління, витримали випробування віками. Вони є не лише важливим історико-пізнавальним джерелом, а й безцінним художнім скарбом.

Сьогодні ми маємо багатий запас обрядового фольклору Чернігівщини, хоча не всі його жанри дійшли до нас у повному обсязі. Найчисленнішу групу становлять родинно-обрядові пісні, зокрема весільні. Ці пісні збереглися у більш-менш автентичному вигляді, хоча сам обряд як драматичне дійство майже повністю втрачений.

Весільні пісні можна поділити на дві категорії:

1. суто обрядові пісні, які супроводжують певні ритуали весільної гри (наприклад, «як вілечко вити», «як коровай пекти», «як косу розчісують», «як везуть наречену до вінця»);

2. пісні, не пов'язані безпосередньо з церемоніальною дією, які виконуються залежно від розвитку весільного обряду.

До цієї категорії належать свято-радісні пісні, жартівливі перемовки з типовими наспівами та розширені пісенні форми, насичені сильними почуттями.

Досліджуючи музичні особливості весільних пісень, важливо звернути увагу на ладову будову наспівів як значущу стильову ознаку. З одного боку, наявність вузькооб'ємних ладових звукорядів з кварто-квінтовою та трихордовою основою, типових

для формувальних наспівів, свідчить про стародавність цих пісень. Ці риси особливо характерні для пісенної традиції поліських районів Чернігівщини.

Поліській обрядовій мелодії притаманні такі архаїчні елементи:

- відсутність широких розспівів (домінує нота-склад);
- перевага гетерофонного стилю виконання;
- використання апокопів (недоспівування кадансових зворотів);
- огласовка (вокалізація приголосних).

Останнє трапляється в піснях інших регіонів, але на Поліссі Чернігівщини це явище яскраво виражене і є місцевою особливістю.

Приклади, що використовують розвинені гемітонні семиступеневі ладові системи, демонструють вплив пізніших фольклорних течій. Саме в таких ладових структурах створено більшість ліричних весільних пісень, поширених у південних районах області. Їхні мелодії вражають ритмічною нестабільністю та ладово-інтонаційною напруженістю. Окремі розспіви часто виконуються на широкому диханні. До сьогодні ці пісні звучать на сільських весіллях, викликаючи справжню бурю емоцій та почуттів. Таке поєднання елементів древніх і пізніших музичних традицій є результатом тривалого історичного розвитку пісенної культури, що свідчить про багатостильовий характер місцевого фольклору.

До вашої уваги представлені варіанти народних пісень, записаних на Чернігівщині. Збірка «Народні пісні Чернігівщини у запису Валентина Дубравіна», Чернігів, 2001: «Червона рожа» (ст. 98); «Ішли дружечки ряд по ряду» (ст. 121); «Котилося да яблучко» (ст.130); «В понеділочок рано» (ст.169).

Інші жанри родинно-обрядового циклу включають похоронні голосіння, хоча цей звичай поступово відходить у минуле.

Що стосується календарно-обрядових пісень, то основна частина з них припадає на зимові свята, такі як колядки та щедрівки. У своїй оригінальній, автентичній формі, вони майже не виконуються в повсякденному житті, за винятком дитячих колядок і «шодриків» (згідно з місцевим діалектом). Проте талановиті місцеві співаки ще зберігають їх у своїх репертуарах.

Чернігівські варіанти новорічних пісень за змістом, формою (поєднання імпровізаційного заспіву і стійкого рефрену на кшталт «Святий вечір» чи «Щедрий вечір»), а також за ладовою будовою наспіву (переважно варіаційними комбінаціями вузькоамбітусної ангемітоніки) практично не відрізняються від загальновідомих зразків жанру. Це здебільшого твори з аграрно-магічними або сімейно-шлюбними мотивами. Водночас окремі сюжети мають характерний, незмінний відтінок, такі як парубоцькі «войовничі» колядки, наприклад: «В пана Івана на його дворі», «Ой бігла, бігла в полі сторожа».

Та сама збірка: «Зацвіла рожа в саду пригожа» (ст. 35); «Нова рада стала» (ст. 40); «Маленький хлопчик» (ст. 43); «Ластовочка-щебетушечка» (ст. 44);

«Що за гаєм, гаєм, гаєм зелененьким» (ст. 46); «Із-за гаю зеленого» (ст. 47); «Го-го-го, коза» (ст. 55).

На жаль, народна пам'ять зберігає все менше різновидів веснянок, купальських, петрівчаних, а особливо масляних та жнивварських пісень. Однак останні ще залишаються життєздатними в поліській зоні області, що свідчить про наявність у недалекому минулому потужної календарно-обрядової традиції на цій території.

Та сама збірка: «Уже весна, уже красна» (ст. 66); «Вербовая доска» (ст. 71); «Пора, маті, да житечко жаті» (ст.78); «Серая ти зязюлечка» (ст. 81); «Ой пройди, пройди» (ст. 81).

Фольклор Чернігівщини найяскравіше представлений необрядовою пісенністю, до якої належать селянські ліричні пісні, балади, колискові, міські романси і твори літературного походження. Більшість ліричних пісень вирізняються стабільністю форми, завершеністю поетичних текстів, майстерністю інтонаційно-ладового розспіву, витонченістю метроритміки та природністю багатоголосної структури. Створені в атмосфері високої

духовності та культури людських почуттів, українські ліричні пісні стали визначальним критерієм національного стилю у вітчизняній музиці.

Та сама збірка: «Із-за гір, з-за гір» (ст. 196); «Що й у лузі та ще й при березі» (ст. 204); «Стоїть явір над водою» (ст. 205); «Ой не цвіти буйним цвітом, зелений шафране» (ст. 207); «Ой у вишневому саду» (ст. 208); «Тече річка невеличка» (ст. 210); «Повій, вітре, та й буйнесенький» (ст. 211); «Я піду в садочок» (ст. 213); «Калина-малина» (ст. 221); «Сама розочку садила» (ст. 224); «Ой там у полі, полі» (ст. 227); «Ой у полі нивка» (ст. 232); «Піду я в садочок» (ст. 238); «Ой на ставу, на ставочку» (ст. 246); «Ой зійди, зійди, ясний місяцю» (ст. 249); «Ой у лузі калина стояла» (ст. 251); «Що в городі верба» (ст. 254); «Закувала зозуленька» (ст. 259); «Нащо мені чорні брови» (ст. 312).

Жартівливі пісні — одна з найяскравіших сторінок фольклору Чернігівщини. Вони займають важливе місце у народній творчості. Народні виконавці часто співали про те, що викликало сміх і жарти серед односельців. Такі пісні охоплюють широкий спектр тематики, наповнені гумором, іронією та сатирою. Здебільшого вони відображають побутові сюжети: невдалих господинь («Мене мати породила» або «Зажурився милий мною»), нерівні вікові шлюби («Ой старець мій, лихоманець мій»), взаємини зятя з новою родиною («Був собі чоловік») і жарти діда над примхами баби («Що в місяці сентябрі»). Мелодика цих пісень формується відповідно до жанрової функції, де слово відіграє основну роль, а мовна інтонація гармонійно відображається у всій мелодиці жартівливих пісень.

Та сама збірка: «Танцювала гопака» (ст. 318); «Ой полола горлиця» (ст. 335).

Сучасних новотворів у фольклорі Чернігівщини налічується небагато. Вони здебільшого присвячені Другій Світовій війні, службі молоді в армії, а також темам кохання та вірності. Ці пісні за формою та мелодико-фактурною композицією часто схожі на старовинні селянські пісні, такі як «Партизан у поход виряджався», або на сучасну масову музичну продукцію, виконану у народній співочій манері, як «Льон гойдається, кучерявиться». Багато з цих новотворів і досі не отримали завершеної музично-поетичної обробки, проте вони є важливими свідченнями нашого часу, які необхідно зафіксувати та зберегти.

Та сама збірка: «Льон гойдається, кучерявиться» (ст. 339); «В синім небі осіннім парадом» (ст. 341); «Ой ти, ніченько, чарівниченько» (ст. 342); «Ой у полі на горбочку» (ст. 343); «Сплять ставки, де заросші віти» (ст. 345).

Запропоновані твори можна використовувати на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво» під час опрацювання таких тем: «Від народних джерел» (5 клас), «Образи народного і професійного мистецтва» (6 клас), «Мистецтво – яскравий образ України» (7 клас).

Сучасна освіта спрямована на виховання особистості, здатної критично мислити, цінувати культурну спадщину своєї Батьківщини та творчо збагачувати її. Українські народні пісні, особливо регіональні, відіграють важливу роль у досягненні цієї мети, допомагаючи формувати творчу, ініціативну та патріотично налаштовану особистість. Така людина обізнана з історією та культурою свого народу, усвідомлює свою унікальність і значущість у долі країни, її державному устрої, стратегіях розвитку та світоглядних орієнтирах.

Уроки інтегрованого курсу «Мистецтво» потребують творчого підходу вчителя до змісту, методів навчання та добору відповідного мистецького матеріалу. Учитель має змогу обирати твори для сприйняття й виконання учнями, орієнтуючись на їхню високу художню якість, тематику, зацікавленість учнів і відповідність їхньому віку. Він також самостійно визначає обсяг годин для вивчення кожної теми та, за потреби, може змінювати порядок їхнього опрацювання протягом навчального року. У період воєнної агресії росії проти України необхідно вилучити з освітнього процесу твори російських та білоруських митців. Вивільнений навчальний час доцільно присвятити ознайомленню учнів із творами регіональних українських митців та українського народного мистецтва.

На уроках інтегрованого курсу «Мистецтво» народна пісня Чернігівщини повинна стати потужним засобом для формування національної самосвідомості школярів. Завдяки впливу на естетичну свідомість, народні пісні нашого регіону здатні викликати у дітей глибокі емоції та сприяти формуванню їхньої самосвідомості.

Виховання відповідального громадянина своєї держави неможливе без наявності конкретних прикладів. На уроках інтегрованого курсу «Мистецтво» у процесі вивчення українських народних пісень, які відображають найкращі риси національного характеру (свободу, гідність, честь, відповідальність, совість, любов, доброту, вірність, хоробрість, героїзм і почуття гумору), формується культурна самосвідомість школярів. Це допомагає зрозуміти роль культури у формуванні мислення та поведінки людей, а також сприяє вихованню поваги й толерантного ставлення до культурних цінностей свого народу. В сучасних умовах, коли російська пропаганда намагається завдати шкоди українському народу та його культурі, важливо розвінчувати серед школярів міфи про «велич» російської культури.

Вивчення українських народних пісень на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво» відіграє ключову роль у формуванні світогляду, освіченості та моральних цінностей юнацтва. Педагогічний потенціал цих пісень зумовлений їхніми унікальними складовими: інтонаційною виразністю, мелодійністю, простотою мелодійної та ритмічної структури, а також багатством і глибиною мелодій та гармоній. Важливим аспектом є тісний взаємозв'язок між поетичним і музичним текстами. Крім того, українські народні пісні вирізняються своєю глибокою емоційністю, правдивістю, чіткістю у викладі думок, поетичністю та чистотою образів. Вони містять високохудожній зміст, відображають історичний досвід, почуття і думки українського народу, слугуючи справжнім дзеркалом його культурної самобутності.

Кожна народна пісня гармонійно поєднує естетичні й моральні аспекти, виховуючи в учнів гуманність, працелюбність, доброту, увагу до людей, любов до Батьківщини, рідного дому та природи. Українські народні пісні, завдяки своїй високій художності та доступності, мають важливе педагогічне значення. Найкращі зразки цих пісень формують у школярів високі моральні й естетичні якості, пробуджують інтерес до музичного фольклору, розвивають художній смак, фантазію та природні здібності, сприяючи формуванню музично-педагогічної освіти. Завдяки своїм виховним властивостям, високій художності та простоті, народні пісні легко сприймаються й засвоюються, впливаючи на формування професійного інтересу вчителів музичного мистецтва та естетичного світогляду учнів. Таким чином, народна пісня є потужним засобом морально-естетичного виховання особистості, передаючи моральні, соціальні та світоглядні ідеали, які завжди виконували важливу виховну функцію.

Залучаючи учнів до різноманітних видів мистецької діяльності на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво», важливо навчити їх естетично оцінювати навколишню дійсність, твори мистецтва та пізнавати особливості власного «Я» (формувати самооцінку). Особливо це актуально під час вивчення української національної мистецької спадщини. У процесі роботи над народною піснею необхідно виховувати в учнів повагу до своєї культури, патріотизм, любов до рідної мови, народної музики та традицій нашої Батьківщини. Формування культурної самосвідомості учнів передбачає розуміння ролі культури у формуванні мислення та поведінки людей, а також шанобливе й толерантне ставлення до культурних надбань нашого народу.

Пропоную розглянути план роботи над українською народною піснею на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво», за допомогою якого формується національна самосвідомість учня:

1. виховання на основних структурних компонентах самосвідомості;
2. ознайомлення учнів з історією виникнення творів;

3. інтонаційний та образний аналіз музичних творів;
4. виявлення національних ладових та гармонійних особливостей музичної мови творів;
5. розвиток здатності учнів ідентифікуватися з музичними образами та героями;
6. встановлення зв'язку з іншими видами мистецтва;
7. орієнтація на емоційне сприйняття та засвоєння національної культури, використання естетичних категорій для оцінки національного музичного мистецтва;
8. розвиток основних проявів національної самосвідомості через національну музику.

Під час роботи над українськими народними піснями на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво» важливо звертати увагу учнів на відображення різних аспектів дійсності та людської діяльності, які впливають на формування особистості дитини. Завдання вчителя при опрацюванні українських народних пісень містять наступні розділи:

1. впровадження творчої спадщини українського народу у педагогічний процес для відновлення та активізації інтересу учнів до національного народного мистецтва;
2. відбір творів з урахуванням їхньої історичної та ідейно-художньої цінності, виховного потенціалу та актуальності для сьогодення;
3. підбір мистецького матеріалу з урахуванням вікових та індивідуально-психологічних особливостей дітей;
4. розвиток у школярів навичок естетичного оцінювання творів мистецтва, сприяння розвитку почуття етнічної ідентичності через сприйняття та емоційне переживання національного пісенного мистецтва як на уроках, так і в позаурочний час;
5. розвиток самооцінки учнів шляхом ототожнення себе з художніми образами та героями творів;
6. ознайомлення учнів зі звичаями та традиціями рідного краю, його історією за допомогою відібраного пісенного репертуару, що сприятиме появі зацікавленості до історичного минулого своєї Батьківщини;
7. стимулювання любові та поваги школярів до рідної мови через професійний аналіз єдності поетичного та музичного образів, залучення учнів до процесу вивчення та виконання пісні;
8. пробудження творчої уяви учнів та здатності оцінювати себе як представника своєї нації, створюючи нові або відроджуючи «забуті» музичні стереотипи;
9. виховання в школярів почуття гордості за свою Батьківщину, її історичне минуле та духовні здобутки своєї нації, навчання естетично адекватному сприйняттю та оцінюванню творів мистецтва на рівні інтелектуальної, чуттєво-емоційної та дієво-вольової сфер як на уроках, так і в позаурочний час.

Досліджуючи сучасний стан народної музичної культури нашого регіону, варто звернути особливу увагу на сценічну інтерпретацію фольклору. Лідерами цього напрямку є численні фольклорно-етнографічні колективи, які будують свій репертуар на основі автентичного матеріалу. Ці гурти відіграють важливу роль у збереженні й відродженні фольклорних традицій серед населення. В умовах відродження української культури саме ці співочі колективи передають нашим сучасникам найкращі народні пісні та звичаї, які створювали атмосферу краси та поезії в минулому.

Я хочу ознайомити вас із творчістю колективу, репертуар якого яскраво демонструє унікальність фольклору Чернігівщини. Цей колектив відтворює манеру та стиль місцевого співу, характерні мелодичні, ритмічні й структурні варіанти наспівів, а також унікальні локальні деталі обрядових дійств.

«Сіверяни» – відомий у місті народний аматорський фольклорний колектив, який активно займається збереженням і популяризацією народної культури Чернігівщини. Ось кілька цікавих фактів про цей гурт: колектив було засновано у 1988 році, його першим керівником був Шкаранда Станіслав Єфимович. Основною метою діяльності колективу було збереження та відродження традиційних пісень, танців та обрядів Чернігівщини. У 1993 році колективу присвоєно звання «народний». «Сіверяни» виконують широкий спектр народних пісень, що

представляють різноманітні жанри та регіони Чернігівщини. Їхній репертуар охоплює весільні пісні, колядки, щедрівки, веснянки та інші обрядові композиції.

Колектив бере активну участь у фестивалях і конкурсах як на національному, так і міжнародному рівнях. Серед них — міжнародний фестиваль «RUDENINES», VI Всеукраїнський фестиваль майстрів народної творчості «Переяславський ярмарок», X обласний фольклорний фестиваль-конкурс ім. Василя Полевика та багато інших. «Сіверяни» здобули численні нагороди й отримали визнання за вагомий внесок у збереження народної культури. Гурт є незмінним учасником міських концертів і свят.

На сьогодні народний фольклорний колектив «Сіверяни» очолює досвідчений музикознавець та етнограф Коцур Ольга Олексіївна, яка має глибокі знання про традиційну культуру Чернігівщини. Це

дозволяє колективу проводити детальні дослідження та зберігати автентичність виконуваних творів. Окрім виконання пісень, «Сіверяни» займаються реконструкцією традиційних обрядів, таких як весілля, обжинки, колядування та інші. Вони прагнуть якомога точніше відтворити стародавні обряди, активно залучаючи до цього громаду.

Народний фольклорний колектив «Сіверяни» здійснює аудіо- та відеозаписи своїх виступів, зберігаючи та популяризуючи народну культуру як в Україні, так і за її межами. Їхні роботи доступні на таких платформах, як YouTube та Spotify. Колектив активно співпрацює з фольклористами та етнографами, проводячи спільні експедиції й дослідження, що допомагає збагачувати їхній репертуар. «Сіверяни» також організовують майстер-класи для всіх охочих, навчаючи традиційним народним пісням, танцям та обрядам. Особливою

рисом цього фольклорно-етнографічного гурту є залучення молоді, яка своїми свіжими й виразними голосами додає звучанню колективу унікальної краси та привабливості. «Сіверяни» є справжніми хранителями народних традицій та культурної спадщини Чернігівщини.

На базі цього колективу було створено фольклорний гурт

«Калита», який є одним із найвідоміших у місті. Колектив засновано у 2013 році за ініціативою збирачки фольклору Ольги Олексіївни Коцур. Вперше колектив заявив про себе у 2014 році, взявши участь у Всеукраїнському фестивалі сучасної пісні та популярної музики «Червона рута». Учасники гурту збирають та виконують автентичний пісенний матеріал, переважно Чернігівщини, зберігаючи й популяризуючи чернігівську народну пісню на всеукраїнському рівні. І що не менш важливо, вони демонструють у своїх виступах традиційність, яскравість та повноту регіонального національного костюму.

Фольк-гурт відомий своєю унікальною манерою виконання, яка гармонійно поєднує традиційні українські народні пісні Чернігівщини із сучасними елементами. Їхній стиль виконання вирізняється яскравими контрастами, емоційною виразністю та глибоким розумінням культурної спадщини.

Виконавці гурту використовують широкий спектр вокальних технік, що дозволяє їм передати багатство і різноманітність української музичної традиції, а також розкрити колористику автентичного співу Чернігово-Сіверської землі. Гурт складається з професійних музикантів, які прагнуть зберігати та розвивати культурну спадщину Чернігівщини. «Калита» бере активну участь у фестивалях і конкурсах,

таких як «Червона рута», «Чернігів-етно-фест», «Віртуози фолку», міжнародний двотуровий фестиваль-конкурс «Зимова фантазія», «Різдвяні візерунки» та інші. Колектив став лауреатом I премії в номінації «Вокал народний», а також дипломантом міжнародного фестивалю-конкурсу «Colorful Autumn» і міжнародного фестивалю «RUDENINES».

Аудіо- та відеозаписи цих колективів доступні на YouTube та Spotify і можуть бути використані на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво» під час опрацювання тем: «Від народних джерел» (5 клас), «Образи народного та професійного мистецтва» (6 клас), «Мистецтво – яскравий образ України» (7 клас). Ці творчі колективи є важливими

провідниками культурної спадщини нашого регіону та слугують опорою для передачі найкращих народних пісень і звичаїв Чернігівщини новим поколінням.

Метою сучасної освіти є виховання особистості, яка вміє критично мислити, цінувати культурну спадщину та творчо збагачувати її. Важливу роль у досягненні цієї мети відіграє мистецтво, що сприяє формуванню творчої, ініціативної та патріотично налаштованої особистості, яка розуміє культуру свого народу, усвідомлює власну унікальність і неповторність. На мою думку, під час уроків інтегрованого курсу «Мистецтво» вчителям нашої області, варто приділяти більше уваги вивченню творів української народної пісенної спадщини, особливо пісень, які представляють наш регіон – Чернігівщину. Це сприятиме формуванню національної самосвідомості учнів, адже музичне виховання, засноване на регіональних народних піснях, є потужним інструментом морально-естетичного розвитку. Народна пісня, сила якої перевірена століттями, має здатність глибоко впливати на емоції та формувати цінності. Вона не лише передає культурні традиції та історію народу, але й сприяє розвитку національної самосвідомості та патріотизму.

Впровадження ідей національного відродження підкреслює важливість художньо-естетичного виховання в освітній системі Нової української школи. Підліткова навчальна діяльність сприяє соціокультурному становленню особистості, а якщо вона орієнтована на благо нації, то стає ключовою передумовою формування особистісних якостей та національної самосвідомості. Знайомство учнів на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво» з народною піснею Чернігівського регіону стимулює їх до творчого осмислення власної естетичної та соціальної сутності. Це сприяє усвідомленню їхньої ролі в суспільстві, глибоко впливаючи на свідомість і почуття.

Щоб народна пісня ефективно впливала на формування та розвиток особистості, навчальна діяльність на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво» повинна викликати зацікавленість, емоційне піднесення та бути насиченою елементами співпереживання. У процесі формування національної самосвідомості учнів засобами української народної пісні важливо враховувати специфіку впливу мистецтва на естетичну свідомість особистості. Для успішної організації навчально-виховної діяльності необхідно поєднувати знання педагога про цей вплив із активністю самого учня, яка має органічно узгоджуватися із загальною виховною метою. Адже учні є активними суб'єктами власного розвитку.

Подвиги земляків зворушують і надихають. Краєзнавство відкриває можливість краще пізнати рідний край: село, місто, область, які є невід'ємною частиною України. Унікальність кожного регіону визначається природою, економікою, господарством, побутом, культурою та мистецтвом. Любов до рідного села чи міста поступово переростає у ширшу любов до всього українського народу та України в цілому.

Українська народна пісня існує з давніх часів та пережила багато поколінь. І ми, українці, по праву вважаємося найспівочішим народом у світі.

Завершити цю статтю хочу легендою:

Бог роздавав талант людям усього світу. Французам дісталася елегантність і краса, угорцям – любов до господарювання, німцям – дисципліна, порядок і пунктуальність, росіянам – владність, полякам – підприємливість, а італійцям – хист до музики.

Коли всі таланти вже були роздані, Бог помітив дівчину в кутку. Вона була одягнена у вишивану сорочку, з русою косою, переплетеною синьою стрічкою, і на голові мала багряний вінок із калини. Дівчина плакала, і Бог запитав, чому. Вона відповіла, що вона – Україна, і плаче, бо її земля стогне від пролитої крові й пожеж, її сини на чужині, вороги гноблять удовиць і сиріт, а в рідній хаті немає правди й волі. Тоді Бог сказав, що всі таланти вже роздані, але подарував їй особливий скарб, який уславить її та її народ на весь світ. Це – пісня. Дівчина взяла дарунок, міцно притиснула його до серця, подякувала Богові й понесла пісню своєму народові.

З того часу український народ знаходить у пісні втіху як у горі, так і в радості.